

Δραστηριότητες φωνολογικής επίγνωσης σε μαθητές με Φωνολογική Διαταραχή για το σχολείο και το σπίτι

Τσιακπίνη Λ., Λογοθεραπεύτρια ΜΑ, ΠΕ 21, Κ.Ε.Σ.Υ. Έβρου
e-mail: labrianatsiak@icloud.com

Τετώρου Ε., Λογοθεραπεύτρια, ΠΕ 21, 2ο Κ.Ε.Σ.Υ. Β' Αθήνας
e-mail: elen_tetorou@yahoo.gr

Περίληψη

Η φωνολογική διαταραχή αποτελεί συχνό φαινόμενο στην παιδική ηλικία με αναμενόμενες δυσκολίες στη μαθησιακή πορεία του μικρού μαθητή, εάν εκτιμηθεί επιφανειακά από το οικογενειακό και εκπαιδευτικό περιβάλλον του παιδιού. Η φωνολογική επίγνωση είναι ένας τομέας που μπορεί να καλλιεργηθεί τόσο στο σπίτι όσο και στο σχολείο παράλληλα με τη λογοθεραπευτική παρέμβαση, με θετικά αποτελέσματα στη γλωσσική ανάπτυξη ενός παιδιού και κατ' επέκταση στις μαθησιακές του δεξιότητες.

Λέξεις-Κλειδιά: φωνολογική διαταραχή, φωνολογική επίγνωση, φωνολογική ενημερότητα, ακουστική διάκριση, γλωσσική ανάπτυξη

Keywords: phonology, speech and language disorder, phonological awareness, speech and language therapy

Η φωνολογική διαταραχή είναι μια διαταραχή του λόγου, και όχι πρωτογενώς της άρθρωσης, η οποία περιγράφει ένα ασυνήθιστο και όχι ανάλογο της ηλικίας του παιδιού φωνολογικό στάδιο και στην οποία το παιδί πραγματοποιεί απλοποιήσεις, αντικαταστάσεις και πτώσεις φωνημάτων/συλλαβών. Για παράδειγμα, το παιδί λέει «πίτι» αντί «σπίτι», «πότα» αντί «πόρτα», «δώνη» αντί «ζώνη», «κόπι» αντί «τόπι», «νανα», ή «μπάνα», αντί μπανάνα. Δηλαδή, διαλέγει λανθασμένο φώνημα, κάτι που προκαλείται από εσφαλμένη νοητική οργάνωση των φωνημάτων. Έτσι, οι αρθρωτικές και οι φωνολογικές διαταραχές επηρεάζουν τον λόγο, κυρίως οι τελευταίες, που συνδέονται πάντα με άλλες γλωσσικές δυσκολίες (Καμπανάρου, 2007). Το παιδί χρησιμοποιεί ανώριμα τους ήχους της γλώσσας, ή/και δυσκολεύεται στην ακουστική διάκριση, αν και δεν παρουσιάζει δομικές ανωμαλίες στη στοματική κοιλότητα (Παπαγεωργίου, 2005).

Σύμφωνα με μελέτες η φωνολογική διαταραχή προκαλεί δυσκολίες στην κατάκτηση της ανάγνωσης (Πόρποδας, 2002).

Οι μαθητές που εμφανίζουν φωνολογική διαταραχή έχουν δυσκατάληπτη ομιλία, δυσκολεύονται στην αντίληψη, επεξεργασία και οργάνωση των ήχων που απαρτίζουν το φωνολογικό σύστημα της μητρικής γλώσσας και χρήζουν λογοθεραπευτικής παρέμβασης. Με την καθοδήγηση του λογοθεραπευτή μπορούν οι γονείς και οι εκπαιδευτικοί να στηρίξουν την παρέμβαση αυτή με μια σειρά από προτεινόμενες δραστηριότητες, που θα έχουν ως στόχο την φωνολογική καλλιέργεια, καθώς οι λέξεις δε φέρουν μόνο νόημα αλλά αποτελούνται από φωνήματα και συλλαβές.

Οι παρακάτω δραστηριότητες απευθύνονται στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς, μπορούν να πραγματοποιούνται είτε στο σπίτι με τη μορφή παιχνιδιού είτε στο σχολείο. Εκτελούνται ανεξάρτητα από το βασικό διδακτικό πρόγραμμα ή τη μεθοδολογική προσέγγιση που ακολουθείται στο σχολείο. Προτείνεται οι δραστηριότητες να διαρκούν 15-20 λεπτά και να ακολουθείται η σειρά των ενοτήτων (1-7), όχι όμως απαραίτητα και των δραστηριοτήτων τους. Επίσης, η επιλογή των φωνημάτων και των λέξεων από τη δεύτερη μέχρι την έβδομη ενότητα εξαρτάται από τη λογοθεραπευτική αξιολόγηση του παιδιού με φωνολογική διαταραχή. Ωστόσο, δεν υπάρχει περιορισμός στη φαντασία ούτε και στις επαναλήψεις κάθε δραστηριότητας ειδικά όταν ένα παιδί παρουσιάζει σημαντικές δυσκολίες.

1. Ακουστικά παιχνίδια

Στόχος: Ακουστική εκπαίδευση - προσοχή, διάκριση, μνήμη ήχων

Υλικά: Μουσικά όργανα, αποσπάσματα τραγουδιών, ηλεκτρονικός υπολογιστής/CD/εφαρμογές από το κινητό ή ταμπλέτα.

Για να ξυπνήσει το ενδιαφέρον των παιδιών απέναντι στους ήχους, χρησιμοποιούνται ήχοι ζώων, μουσικών οργάνων, ήχοι της φύσης (άνεμος-βροχή-κεραυνός-θρόισμα των φύλλων στα δέντρα), ήχοι του δρόμου (κόρνες-τρένο-φρενάρισμα), ήχοι του σχολείου/της αυλής (φωνές-γέλια-κλάματα παιδιών-έργα στον δρόμο-κουδούνι διαλείμματος), ήχοι που παράγονται με το σώμα και το στόμα (βήχας-φτάρνισμα-σφύριγμα-ροχαλητό-χειροκρότημα- τρίψιμο χεριών-η φωνή του/της εκπαιδευτικού, ενός πρωταγωνιστή, του μπαμπά), ήχοι μέσω μεταφοράς (αεροπλάνο, μηχανάκι, λεωφορείο). Οι δραστηριότητες με τους ήχους πραγματοποιούνται αρχικά με ανοιχτά μάτια, μετά με κλειστά ή με μαντήλι, εναλλάξ για κάθε παιδί.

Δραστηριότητες:

Ακούμε μαζί με το παιδί τους ήχους έξω από το ανοιχτό παράθυρο ή στην αυλή.

Άκουσε προσεκτικάτι ακούς; ... Εάν θέλεις μπορείς να κλείσεις τα μάτια!

Ακούμε μαζί με το παιδί τους ήχους της τάξης μας ή του δωματίου.

Άκουσε προσεκτικάτι ακούς; ... Εάν θέλεις μπορείς να κλείσεις τα μάτια!

Παράγουμε και μαντεύουμε ήχους της τάξης μας, όπως σκίσιμο και τσαλάκωμα χαρτιού, ήχο ψαλιδιού, ξύσιμο μολυβιού, ξεφύλλισμα σελίδων, φερμουάρ κασετίνας, βήματα μέσα στην τάξη, κλειδιά, σύρσιμο θρανίου ή καρέκλας.

Επιλέγουμε ένα μουσικό όργανο ή ένα απόσπασμα τραγουδιού.

Όταν ακούς το τύμπανο, θα περπατάς, αλλά όταν σταματάει, σταματάς και εσύ!

Επιλέγουμε είτε δύο μουσικά όργανα είτε δύο αποσπάσματα τραγουδιών.

Θα ακούσεις δύο τραγούδια. Ας τα ακούσουμε μαζί. Όταν ακούς το πρώτο, θα ζωγραφίζεις, όμως στο δεύτερο θα τρέχεις γύρω από την έδρα. Κάθε φορά που σταματάει κάθε τραγούδι σταματάς και εσύ!

Στον υπολογιστή ή στην ταμπλέτα το παιδί επιλέγει την εικόνα αφού ακουστεί ο ήχος (Εικ. 1).

Στο κινητό ηχογραφούνται δύο μέχρι τέσσερις διαφορετικές φωνές με στόχο τα παιδιά να μαντέψουν ποιες φωνές ακούστηκαν με τη σειρά.

Εικ.1

2. Ποιήματα και ρίμες

Στόχος: ο εντοπισμός όμοιων τμημάτων των λέξεων και η εύρεση λέξεων με κοινή ομοιοκαταληξία.

Δραστηριότητες:

«Δημιουργία στίχου» - Εγώ θα λέω μια φράση και εσύ θα συμπληρώνεις:

Μπήκε μες στη φυλακή, που ήτανε πολύ..... στενή!

Έβαλε και χειροπέδες που ήτανε βαριές σανπέτρες!

«Βρες τι ταιριάζει» - Παρουσιάζω στο παιδί 3 εικόνες που του τις ονομάζω και μια επιπλέον με την οποία το παιδί καλείται να βρει με ποια από τις παραπάνω ταιριάζει ηχητικά.

Πχ. /milo- psari- xali / και του δίνω /filo/, για να το ταιριάζει με το /milo/.

3. Ανάλυση προτάσεων σε λέξεις

Στόχος: η κατανόηση ότι οι προτάσεις αποτελούνται από λέξεις.

Παρουσιάζονται στο παιδί άδεια βαγόνια που πρέπει να τα φορτώσει με μεγάλα τουβλάκια. Πάνω σε αυτά είναι γραμμένες λέξεις που συνθέτουν μια πρόταση που έχει παρουσιαστεί στο παιδί. Αυτό καλείται να τοποθετήσει σωστά όλα τα τουβλάκια με την σωστή σειρά ώστε να πάνε τα βαγόνια-προτάσεις στην χώρα των γραμμάτων.

4. Κατάτμηση λέξεων σε συλλαβές

Στόχος: η κατανόηση της σύστασης των λέξεων από συλλαβές.

Δραστηριότητα:

«Βατραχάκια στα νούφαρα ή κουτσό σε τετραγωνάκια».

Σχεδιάζεται μια λίμνη με πράσινα νούφαρα, στα οποία το παιδί καλείται να πηδήξει κάθε φορά που λέει φωναχτά τις συλλαβές της λέξης.

Το παιδί ξεκινάει με μονοσύλλαβες λέξεις και σταδιακά αυξάνεται η φωνοτακτική δομή των λέξεων.

Ναι

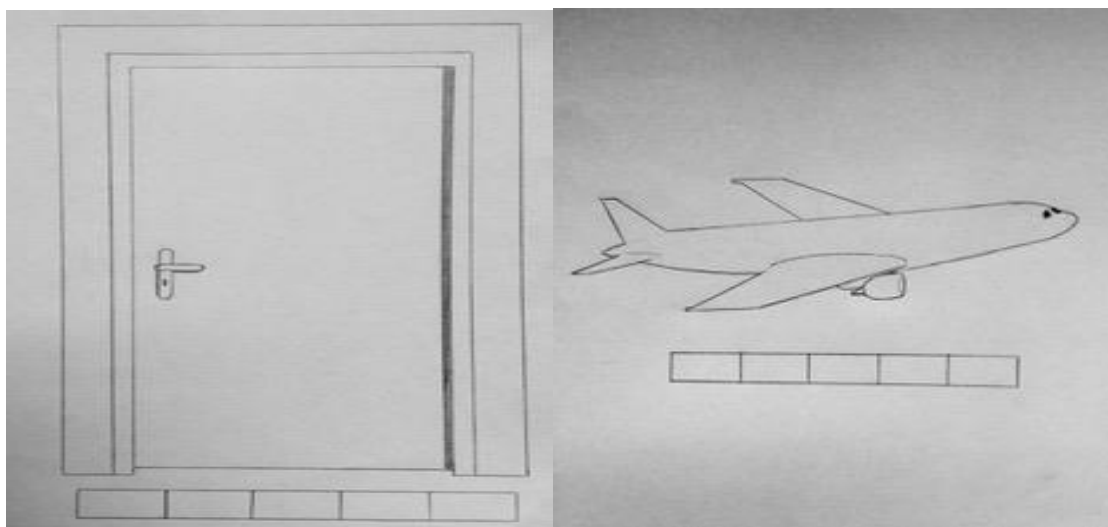
Νε-ρό

Κα-λά-θι

Πα-ρά-θυ-ρο

Πο-λυ-κα-τοι-κί-α

Για τους μαθητές των πρώτων τάξεων του Δημοτικού μπορεί η δραστηριότητα να πραγματοποιηθεί στον πίνακα, όπου κάθε συλλαβή το παιδί καλείται να τη συμβολίσει με μια κουκκίδα ή παύλα κάτω από την κάθε εικόνα, σκίτσο ή ζωγραφιά. Μην ξεχάσετε να προσθέσετε τον τόνο! Στο φύλλο εργασίας το παιδί χρωματίζει τόσα κουτάκια όσες συλλαβές έχει η λέξη της εικόνας (Εικ.2,3). Αργότερα μπορεί να γράψει τις συλλαβές στα κουτάκια.

Εικ.2,3

5. Αναγνώριση αρχικού/τελικού συμφώνου^[SEP] Απομόνωση και επανασύνδεση

Στόχος: διάκριση φωνημάτων (αρχικό και τελικό φώνημα) σε απλές λέξεις τύπου Σ-Φ και σταδιακά αυξανόμενο επίπεδο δυσκολίας.

Θα σου πω μερικές λέξεις και θέλω να μου πεις με ποια φωνή ξεκινάει
Ένα.... ε, Φως.... φ, Αστέρι.... α

Πες μια λέξη που ξεκινάει από την φωνούλα ε, φ, κ, τ, ζ.

Θα σου πω μερικές λεξούλες και θα μου πεις ποια φωνούλα ακούς στο τέλος
Καλάθι..... ι, Άγαλμα..... α, Ελέφαντας..... ς

Ποια λέξη τελειώνει σε...

Ο; μωρό ή γάλα;

Α; καπέλο ή γάτα;

Ε; φάε ή φως;

6. Ανάλυση και σύνθεση φωνημάτων

Στόχος: η κατανόηση της δομής της συλλαβής και της λέξης σε φωνήματα. Συγκερασμός και ανάλυση φωνημάτων.

Δραστηριότητα:

Παίζουμε στο ξυλόφωνο τις φωνούλες της κάθε λέξης!

Τα παιδιά χτυπάνε κάθε πλήκτρο για κάθε φώνημα της λέξης.

Μάτι... μ... α... τ... ι. Μάτι!

Παπί... π... α... π... ι. Παπί!

Χέρι... χ... ε... ρ... ι. Χέρι!

Με το πριόνι μου θα κόψω τη λέξη σε φωνούλες. Προσπάθησε να τις ενόσεις ξανά για να βρεις ποια λέξη είναι!

«Φ... ι... δ... ι» «φίδι»

«γ... α... λ... α» «γάλα»

«ψ... ω... μ... ι» «ψωμί»

7. Αντικατάσταση/αναπαράσταση φωνημάτων με γράμματα

Στόχος: η κατάκτηση της γραφοφωνημικής αντιστοιχίας και η αποκωδικοποίηση. Το παιδί προσθέτει και αντικαθιστά γράμματα για τη δημιουργία νέων λέξεων.

Δραστηριότητα: μπορεί να γίνει με τη χρήση πλαστικών γραμμάτων ή γραμμάτων από πλαστελίνη ή γραφή σε αφρό ή άμμο.

Για δεξ τι θα συμβεί αν αλλάξω ένα γράμμα με κάποιο άλλο;

«Αν στο /μέλος/ βγάλω το μ και βάλω β;» «Βέλος»

«Αν στο /χέλι/ βγάλω το χ και βάλω μ;» «Μέλι»

«Αν στο /χώμα/ βγάλω το χ και βάλω δ;» «Δώμα»

Αν βγάλω την πρώτη φωνούλα από μια λέξη τι μένει;

Βέλος... Έλος, Μέλι... Έλλη, Φύσα... ίσα.

Οι παραπάνω δραστηριότητες ωφελούν την γλωσσική ανάπτυξη του παιδιού παράλληλα με την φωνολογική καλλιέργεια, καθώς θεωρούνται και οι δύο σημαντικές κατά την προσχολική και πρώτη σχολική ηλικία. Η διδασκαλία της φωνολογικής επίγνωσης δίνει έμφαση στην αντιστοίχιση του φωνήματος (ήχου), με το αντίστοιχο γράφημα (γράμμα) κατά την ανάπτυξη της γραφής, καθώς αντίστοιχα και την αποκωδικοποίηση του γραφήματος σε φώνημα, κατά την ανάπτυξη της ανάγνωσης. Οι παραπάνω διαδικασίες θεωρούνται άκρως απαραίτητες για την ανάπτυξη του γραμματισμού (Τζιβνίκου, 2015).

Βιβλιογραφικές αναφορές

Grohnfeldt, M. (2001). *Lehrbuch der Sprachheilpaedagogik und Logopaedie*. Stuttgart: Verlag W.Kohlhammer.

Καμπανάρου, Μ. (2007). *Διαγνωστικά θέματα λογοθεραπείας*. Αθήνα: Ίων-Εκδόσεις Έλλην

Lauer, N. (1999). *Zentral-auditive Verarbeitungsstoerungen im Kindesalter*. Stuttgart: Thieme Verlag.

Μουζάκη, Α. (2017). *Δραστηριότητες για την ανάπτυξη φωνημικής επίγνωσης: Η προσέγγιση Lundberg*. ΕΑΠ & Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

Παπαγεωργίου, Β.Α. (2005). *Ψυχιατρική παιδών και εφήβων*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.

Πόρποδας, Κ. (2002). *Η Ανάγνωση*. Πάτρα: έκδοση του συγγραφέα.

Τζιβνίκου, Σ. (2015). *Η ανάγνωση χθες, σήμερα, αύριο. Από τις θεωρητικές προσεγγίσεις στη διδακτική πράξη και παρέμβαση*. Βόλος: Διάβαση.

Ασπρόμαυρα σκίτσα Καλαματιανός Α.

Copyright © Τσιακπίνη Λ., - Τετώρου Ε., upload IMEEGE EDU in www.academia.edu 7-5-2020

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος - All rights reserved

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ' ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς το-ους συγγραφέα-είς. Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται σε αυτό το έγγραφο εκφράζουν το-ους συγγραφέα-είς και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Ινστιτούτου Μελετών και Ερευνών Γενικής και Ειδικής Εκπαίδευσης (Ι.Μ.Ε.Γ.Ε.Ε.).